

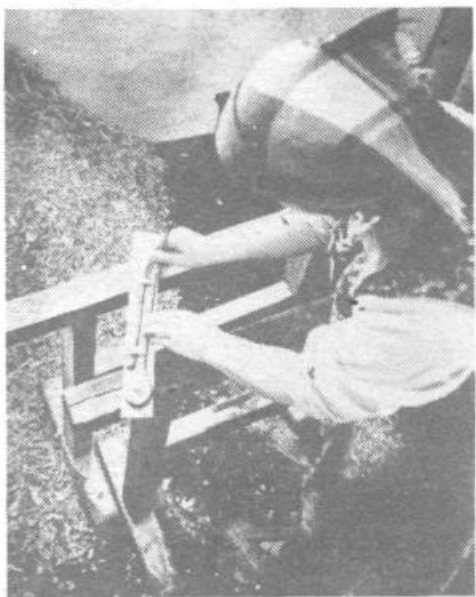
IZ KRAJEVNIH SKUPNOSTI – IZ KRAJEVNIH SKUPNOSTI – IZ KRAJEVNIH SKUPNOSTI

Za strojem, ki nima imena, je treba zavijati rokave. Le suhorobar hitrih rok bo z veseljem prešel izdelke, ki jih bo naredil.

»Suhorobarji« ne bodo kmalu ob delo

Opalkovo – Najstarejša in najbolj množična obrt v Sloveniji je izdelovanje lesenih predmetov, ki jih potrebuje gospodinjstva in gospodarstva. Pravzaprav si težko predstavljamo gospodinjstvo brez lesenih predmetov, ki se jih je stasoma oprijelo ime suha roba. Do konca prejšnjega stoletja je bila domača lesna obrt še živa od Ljubljanskega barja do Kolpe, na Notranjskem in Gorenjskem. Nagla industrializacija je lesno obrt močno zavrla, vendar se je na gosto naseljenih in z lesom bogatih področjih Ribniške doline, Slemen Velikih Lašč vse do Roba in Krvave peči ter do Suhe krajine in dobropoljskem okolišu ohranila vse do danes. Les je že pred časom postal pomemben vir za preživljanje malih kmetov, ki so pri svojem delu uporabljali vse od smrekovih debel do leskovega in drevnovega grma, od javora in jesena ter češnje do vrbovega šibja. Ker imamo suhorobarje tudi v naši občini, smo obiskali zakonca Angelo in Marjana Saksida v Oplakovem pri Rašici. Našli smo ju prav pri delu, vendar sta rade volje povedala nekaj zanimivosti o svojem zimskem delu.

Angela Saksida ima poseben »mušter«, kot mu pravi. Po njem naenkrat na desčico zariše dve kuhalnici, in tedaj se pravo delo šele začne.

»Imava majhno kmetijo in pet hektarjev zemlje (od tega je pol gozda), kar je v teh hribovskih predelih premalo, da bi človek s kmetovanjem dostojno živel.« je dejal Marjan, žena Angela pa ga je takoj dopolnila: »že leta 1978 sem ga prepričala, da bi bilo pametno, če bi začela tudi midva izdelovati izdelke suhe robe.« In res sta začela. Najprej je bilo treba narediti stroje za raznovrstno obdelavo lesa, takih namreč ne prodaja nobena trgovina. Ponavadi so sestavljeni iz delov drugih strojev, vanje pa je vgrajenega tudi precej lastnega znanja in iznajdljivosti, čemur bi dandanes lahko rekli tudi inovatorstva.

V široki paleti suhorobarskih izdelkov sta se tudi Saksidova odločila za en predmet, ki ga bosta izdelovala – za žlice kot jim domačini pravijo, v resnici pa gre s kuhalnice. Marjan, ki je sicer po poklicu kmet pa je tudi mizar in zato je začel delati tudi pralnice – poseben pripomoček za ročno pranje. Ob tem je dejal: »Mnogi mislijo, da vsi perejo v pralnih strojih, pa še dolgo ne bo tako. Prek Kmetijske zadruge Velike Lašče, ki za nas prodaja izdelke in nam dobavlja les in nekatere dele strojev, ki so iz uvoza, smo prodali več pralnikov kot Gorenje pralnih

Dolg, zelo dolg bi bil seznam izdelkov, ki jih izdelujejo suhorobarji, pa naštejmo nekatere, ki jih je marsikje že »povozila« neizprosna plastika: vevnica, trhtalo, golida, pinje, polentar, trhtalo, solnica, pralnik, sušilnik, ščipalke, žličnik, škarje za solato.

strojev. Največ jih gre na Primorsko, najbrž zaradi tega, ker marsikje nimajo tekoče vode.«

Zasluzek za posodobitev kmetije!

Saksidova v jeseni, ko s skope zelje pospravita vse pridelke začne izdelovati žlice, vse to pa traja tja do aprila maja, odvisno od tega, kako zima kaže zobe. Žlice izdelujeta iz bukovega ali javorovega lesa in iz enega prostorninskega metra okroglega lesa najboljši, – tako imenovanga lesa furnirskega razreda, naredita od 3200 do 3500 kuhalnici. Seveda je treba biti pri delu tudi spreten, saj so pri Kmetijski zadruzi v Laščah izračunali, da lahko trije družinski člani, ki so vajeni dela, če delajo vsak deset ur na dan, naredijo skupaj od 600 do 800 kuhalnici na dan. Da je zaslužek trd, pove podatek, da za toliko kuhalnici dobijo približno 2400 dinarjev, kar je 800 dinarjev na osebo ali osem jurjev na uro, ali kot se je pohecal Marjan: »dobimo toliko kot snažilke v Ljubljani«.

Pa so kljub temu ponosni na svoje delo in radi delajo. Vsak dinar, ki ga zaslužijo, namenijo za posodobitev kmetije, da je nato naslednje poletje delo lažje in da ga je moč hitreje opraviti. »Sicer pa je treba žlico v roke prijeti kar šestnajstkrat preden gre od hiše v prodajo,« je dejala Angela, »in hiteti je treba da je kaj.« Nato sta nam pokazala tisto fazo obdelave, ko nastane na žlici vdolbina na notranji strani in izboklina na zunanji. To bi morali videti tisti, ki se ukvarjajo s produktivnostjo in notranjimi rezervami. Natančno premišljeni urni gibi, pravo sožitje »stroja« in človeka, pri tem notranji rezervi ni, ker se pri delu ne izgubi niti delček sekunde. Vojn po svežem lesu, iz takega namreč delajo kuhalnice, se je mešal z vonjem po lesnem dimu, namreč Saksidova nato, ko naredita kuhalnico le te zložita v skladovnice in jih nad pečjo sušita dva do tri dni, nato pa jih še dokončno obdelata, in šele tedaj romajo v kmetijsko zadruzo.

Tretjina izdelkov na tuje

Laščani so kot kaže tudi spretni trgovci, saj izvozijo izključno na tržišče s trdno valuto več kot tretjino svojih izdelkov, prav lesenih žlic pa kar 80 odstotkov. Po nekaterih izdelkih je tako povpraševanje samo v ZRN, da jih ne morejo narediti toliko, kot bi jih lahko prodali. Ob tem je treba povedati, da gre za izdelke, ki jih prodajajo nad proizvodno ceno, ne pa tako kot nekateri, ki prodajajo na tuje za vsako ceno – pod ceno.

Dan se je prevesil v večer in treba je bilo nakrmiti govedi hlevu, s Saksidovima smo govorili še o davkih, pa dragih prevoznih in elektriki, o izkoristku lesa pa o sodelovanju z gozdnim gospodarstvom, o tem pa še kdaj drugič.

DANILO HINIČ

Raztresenost posameznih domačij poraja nujne komunalne probleme. Največ so le po tri hiše skupaj.

Bodo telefoni zazvonili drugo leto?!

Velike Lašče so zelo raztegnjena krajevna skupnost s 44 vasi in štirimi zaselki. Od enega do drugega konca je kar 15 kilometrov, vseh prebivalcev pa je sedaj 2280. Vsi kraji so na nadmorski višini od 500 do 700 metrov. S težavami, ki tarejo Laščane in druge krajanje smo se pogovarjali s Francem Riglerjem, predsednikom skupščine KS Velike Lašče.

Eden največjih problemov te krajevne skupnosti je prav gotovo telefon, saj je v vsej krajevni skupnosti samo 340 telefonskih naročnikov. Stanje je še toliko težje, ker je dolga vrsta vasi precej daleč od najbližjega telefona, kar se lahko zelo pogosto prav slabo obrestuje. Zelo je težko, ko je treba poklicati na primer zdravnika, gasilce ali veterinarja, mudi se, najbližji telefon pa je recimo pet kilometrov stran. Škoda, ki zaradi tega lahko nastane je lahko zelo velika, ali pa je z denarjem sploh ni moč oceniti.

Zaradi vsega naštetega so se Laščani odločili, da bodo razširili sedanje telefonsko omrežje. V široko akcijo so se vključile vse družbenopolitične organizacije. Krajanji so sami postavili, seveda ob nadzoru strokovnih delavcev v PTT, kar 40 kilometrov trase novega telefonskega omrežja na katerem stoji 1130 drog. Krajanji so sami sodelovali pri izkopu, postavitvi, zasutju in ozemljitvi. Na vseh 40 kilometrih so poštni delavci že napeli kable. Dolga trasa telefonskega voda poteka čez Kakave, dolno Gornjo dolino, ob strugi Karlovec, do Kolišča, proti Lužarjem in v Podstrmec. Telefonsko omrežje meji z občinami Grosuplje, Ribnica in Cerknica. Poleg velikega obsega fizičnega dela, ki so ga opravili krajanji sami, so prispevali tudi po 45.000 dinarjev za kable in obešanje kablov.

Krajanji telefonov seveda še nimajo, saj je sedaj treba potegniti še hišne vode oziroma priključke, za kar bo potrebnih še 50 kilometrov kablov. Vseh novih telefonskih priključkov pa bo 880, dobili pa jih bodo poleg krajanov v KS Velike Lašče še v KS Rob, Turjak, Staro Apno v Ponikvah in del krajevne skupnosti Sveti Gregor v ribniški občini.

Hišne priključke bodo delale tri skupine telefonskih monterjev, dela pa je za celo leto. Če bo šlo vse po načrtih naj bi sleherni naročnik dobil telefonski priključek do konca leta 1985 ali v začetku leta 1986. Za posamezen hišni priključek bodo morali naročniki plačati še po 21.000 dinarjev. Les za drogeve so »uvozili« iz Litije, obelili in tudi drugače obdelali pa so ga krajanji sami.

Po finančnem načrtu bodo krajanji oziroma naročniki pokrili 58 odstotkov vseh stroškov.

Posebno težavo predstavlja telefonska centrala v Grosupljem, preko katere poteka telefonski promet iz Lašč in okolice. Ta centrala je namreč že sedaj ozko grlo in predstavniki podjetja za PTT promet Ljubljana so Laščanom in drugim zainteresiranim že zagotovili, da bodo omenjeno centralo prihodnje leto ustrezno razširili.

O razdelitvi telefonskih priključkov so se odločili v krajevni skupnosti in na vaskih odborih. Sklenili so, da bo vsaka vas, tudi najmanjša dobila po en telefonski priključek, večje pa največ pet.

Se o zdravstveni postaji Seveda pa ni le telefon tisti, ki teži Laščane. V prvi polovici naslednjega leta bodo dobili novo, sodobno zdravstveno postajo, v kateri bo tudi več zaposlenih kot sedaj. Ta čas imajo v Velikih Laščah enega zobozdravnika, zdravnika in medicinsko sestro, kar je odločno premalo in le izredni prizadevnosti tega osebja se krajanji lahko zahvalijo, da zdravstvena služba deluje. Zato si v KS prizadevajo, da bi v novi postaji delovala dva zdravnika – en ambulantni in en »leteči«, poleg teh pa še en zobozdravnik za predšolske in šolske otroke, drugi pa za vse druge občane, potrebovali pa bi tudi ustrezno več medicinskih sester. Krajanji si želijo tudi trgovino v kateri bi lahko kupovali obutev in oblačila, saj morajo po to sedaj hoditi v Ribnico, Kočevje ali kar v Ljubljano. Čeprav nezaposlenost v Velikih Laščah ni največji problem, pa si krajanji želijo, da bi delo doma našlo več ljudi, saj se jih sedaj dnevno vozi v druge kraje kar okoli 400, in k sreči so avtobusne zveze proti večjim krajem prav dobre.

Telefonska centrala v Velikih Laščah

NA OBISKU NA PLANINI NAD HORJULOM

Zvestoba zemlji in delu

Ni še tako dolgo, ko je Planina nad Horjulom veljala za svojstven simbol osamljenosti in odrinjenosti od tega sveta. Bili so se je krošnjariji in rokodelci, ki so na redke čase prihajali semkaj ponujati svoje blago, in bali so se je sami domači kmetje, ki so le mukoma grizli v razvpihi, tu pa tam z gozdom porasli breg, ki ga je v zimskem času za povrh obdajala še debela snežna odeja.

Prihod motorizacije v hribovski svet je tesneje zblížal Planinčane z bližnjimi večjimi kraji, predvsem Sentijskim, Lučinami, Horjulom in Gorenjo vasjo, pa tudi po samih planinskih kmetijah so počasi zaropotali traktorji, ki so izpodrinili konje in vole.

»Zdaj tu praktično že težko najdeš kmetijo, ki ne bi bila mehanizirana,« so povedali pri Županc v Zameji, kjer sta pod zajetnim gospodarskim poslojem ždela kar dva traktorja. »Toda to je tudi razumljivo, kajti tu gori pogoji za kmetovanje nikakor niso lahki: daje nas huda strmina, raztresenost kmetij (največ so le po tri hiše skupaj), pozimi pa nam za nameček nasuje še nekaj sečnjevega snega. Brez sodobnejše tehnike tu kmet ne bi prišel bogve kako daleč.«

Težave z vodovodom

Prav težaven teren in raztresenost kmetij preprečuje Planinčanom, da bi hitreje vsrkavali civilizacijske blage. Tako so denimo dobili telefon šele leta 1979, vodovod pa od skupno sedemindvajset za zdaj koristi komaj šest hiš. Druge kmetije problem rešujejo s kapnicami in studenci, ali pa so preprosto že prazne, ker so se njihovi stanovalci pač odselili.

»Pitna voda je trenutno vsekakor največji problem,« je razgrnil najbolj žgočo problematiko Planine predsednik

vaške skupnosti Janez Raztresen. »Vodovodna napeljava, ki smo jo sicer potegnili že leta 1960, namreč pogosto pušča, in treba je stalno menjati cevi. Te so slabe. To delo seveda ni enostavno, kajti treba je kopati izključno na roke, na težkem terenu, pozimi pa čisto snegu, ko niti ne veš, kje voda pravzaprav pušča. Hkrati s tem pa bo treba prej ko slej zgraditi še dodatno vodno zajetje, kajti potrebe kmetij so iz dneva v dan večje.«

Premalo razumevanja za kmete

Planina s svojimi neokrnjenimi naravnimi lepotami in mirom bi lahko vrgla kakšen dodaten dinar tudi s kako postransko dejavnostjo. Denimo s kmečkim turizmom. Toda za to, kot pravijo Planinčani, ni ne časa in ne prostih rok; le kdo bo potem kmetoval?

»Za zdaj bi bilo nedvomno smotnejše, ko bi pustili kmetom, da bi imeli svoje žage,« je zamislil zamenjal z otipljivejšo alternativo Janez Raztresen. »Gozd je namreč druga dejavnost tukajšnjih kmetov, in z lastnimi žagami bi jo lahko ti še precej razširili. A nam žal ne pustijo. Tako pa je pravih kmetov vse manj in manj, kajti vsakdo si pač raje služi kruh v Ljubljani ali v Škofji Loki.«

Na večno dolga pota in odsotnost zdoma se privajajo Planinčani že navsezgodaj. Malo večji otroci, ki obiskujejo osnovno šolo, žulijo šolske klopi prav v Gorenji vasi, mlajši pa nekoliko bliže – v Lučinah. Za potrebe še mlajših otrok pa so vse do nedavna koristili otroško posvetovalnico v Sentijski, ki pa so jo potem ukinili.

»Zdaj bo še za to treba v Horjul,« se hudeje mlajša mati. »Ko da že tako nimamo dovolj vsakodnevnih poti...«

BRANKO VRHOVEC

Otroci praktično ne poznajo osamljenosti. Kadar niso v šoli, se doma kaj hitro najdejo skupaj in preživijo proste ure ob igri, ali pomagajo staršem.